

Menbasa Tako Enfasa Tako

Northern Kankanay
Bontoc Igorot

This book is the property of
The Federation of Parents-Teachers Associations of Bontoc, Sadanga, and
Sabangan, Mountain Province, Philippines, with heartfelt thanks for their
financial assistance to

Philippine Information Agency,
Mr. G. Noel Tolentino,
Director-General

Office of Northern Cultural Communities,
Atty. Ronald M. Cosalan, Executive Director.

The Australian Embassy,
Direct Action Program,
Mr. Alick H. Longhurst, First Secretary,

Congressman of Mountain Province,
Hon. Victor Dominguez,

The Provincial Government of Mountain Province,
Hon. Alfredo B. Lamén Jr, O.I.C. Governor,

Office of the Municipal Mayor, Bontoc,
Hon. John T. Diaz, Municipal Mayor,

Office of the Municipal Mayor, Sadanga,
Hon. Henry Suyam, Municipal Mayor.

Office of the Municipal Mayor, Sabangan,
Hon. Marcial L. Lawilao, Municipal Mayor.

St. Rita's Catholic Mission,
Fr. Herman De Rijs, Parish Priest,

The Episcopal Diocese of the Northern Philippines,
Rt. Rev. Robert Lee O. Longid, Bishop.

Our heartfelt thanks also go to our esteemed Schools Division Superintendent, Dr. Pat U. Boquiren, who has encouraged this project from its inception, to the Divisional Non-Formal Education Coordinator, Mrs. Lillian F. Aniwasal, whose vision and persistence brought the project into existence, and to the Supervisors of Sabangan, Bontoc, and Sadanga Districts, Messers. Isabelo M. Batong, Valentin A. Cameyeng, and Maximo G. Padaen, who are implementing the project through their team of dedicated teachers.

Published
in cooperation with
the Institute of Philippine Languages
and the
Department of Education, Culture and Sports
Manila, Philippines

Additional copies of this publication are available from:

Book Depository
P.O. Box 2270 CPO
1099 Manila

Northern Kankanay/Bontoc Igorot Primer
(Reprint)

02.52-289-1.6M

52.20P-896010B

ISBN 971-18-0118-3

Printed in the Philippines

REPUBLIKA NG PILIPINAS
(Republic of the Philippines)
MINISTRI NG EDUKASYON, KULTURA AT ISPORTS
(MINISTRY OF EDUCATION, CULTURE & SPORTS)
M A Y N I L A
(MANILA)

TANGGAPAN NG
(OFFICE OF THE

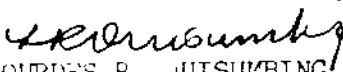
MINISTER
MINISTER)

PAUNANG SALITA

Bahagi ng ating yaman ang pagkakaroon ng iba't ibang wika at kultura sa ating bansa. Iba't ibang wika ang sinasalita ng iba't ibang pangkat na naninirahan sa ating kapuluan. Ikinararangal nating pangalagaan ang mayamang pamanang pangkalinangan ng mga pangkat na ito upang palaganapin ang pagkakaisa at ang pagmamalaki sa pambansang pagkakakilanlan.

Ang aklat na ito na nasusulat sa isa sa mga katutubong wika sa Pilipinas ay naglalayong paunlarin ang kasanayan sa pagbasa at pagkaunawa, dagdagan ang kaalaman, patindihin ang pagmamalaki sa unang wika, at ihanda ang estudyante sa pagtanggap sa pambansang wika. Sa ganitong lapit, mawiwiling magbasa ang isang batang bago pa lamang natututong magbasa, at nagkakaroon siya ng tiwala sa sarili. Dahil dito'y nasisiyahan siyang magpatuloy ng pag-aaral upang maging bahagi ng pagpapaunlad ng bansa.

Ikinararangal ng Kagawaran ng Edukasyon, Kultura at Isports na ipakilala ang aklat na ito bilang pinakahuli sa isang serye ng mga aklat na naglalayong palaganapin ang pagkatutong bumasa at sumulat. Sa pamamagitan ng pagpapalakas sa mga pangkat linggwistiko, pinalalakas din natin ang bansa.

LOURDES R. QUISUMBING
Kalihim

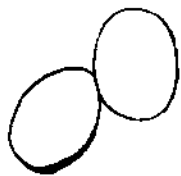
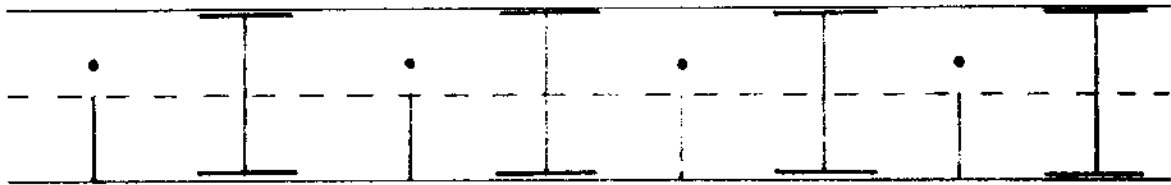
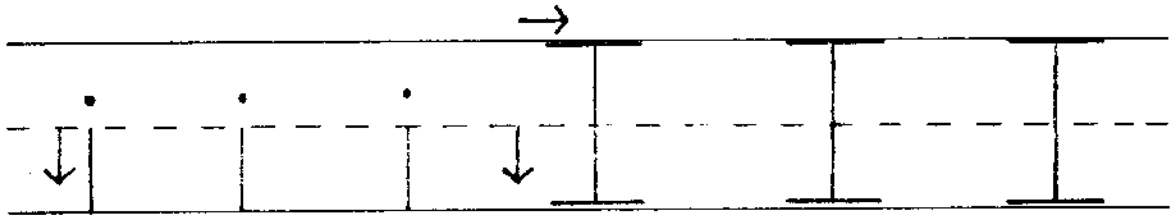
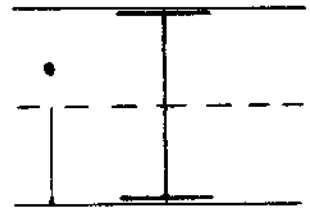
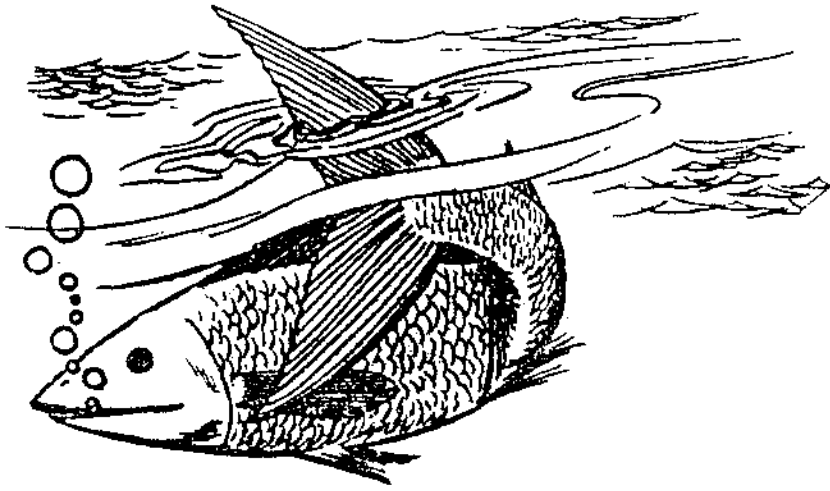
PREFACE

This book, Menbasa/Enfasa Tako, has been prepared to teach the skill of reading and writing to speakers of Northern Kankanay and Bontoc Igorot of Mountain Province, Republic of the Philippines.

The letters of the Northern Kankanay alphabet are: a, b, k, d, e, g, i, l, m, n, ng, o, p, s, t, w, y, and glottal stop (symbolized by a hyphen). The letters of Bontoc Igorot are identical but with phonological variations of b, d, and g, which are f, ch, and kh. These letters, except for e follow their counterparts in the National Language. E is the mid-central vocoid. The letters are taught in the following sequence: i, o, a, e, l, p, n, s, m, t, b, f, k, d, ch, g, kh, w, y, ng. Glottal stop is introduced with the lesson on m, but not taught as a separate letter.

The method used in this book is phonics with closed syllables being introduced with the letter n. Each letter is practiced in controlled syllable, word, and story drills. Writing is to be taught and used to reinforce the reading skills. Directions for teaching each lesson are given at the beginning of each lesson in the Teacher's Edition of Menbasa/Enfasa Tako.

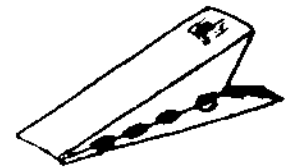
This primer was initially prepared for use by Northern Kankanay speakers by Miss Doris Porter of the Summer Institute of Linguistics in Sagada with the help of Dinig-as Ap-apid, Marciana Ap-apid, and Mr. Ap-apid, and revised to be used by Bontoc Igorots with the help of Mrs. Lillian Aniwasal.

itlog

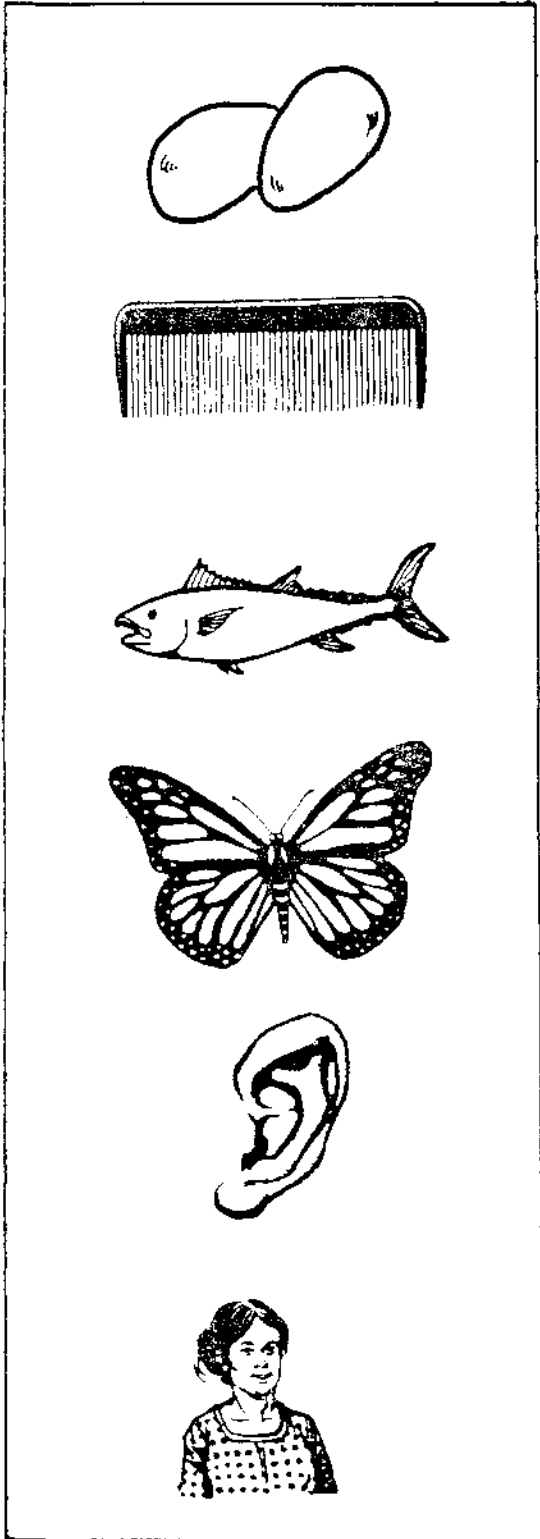

ipos

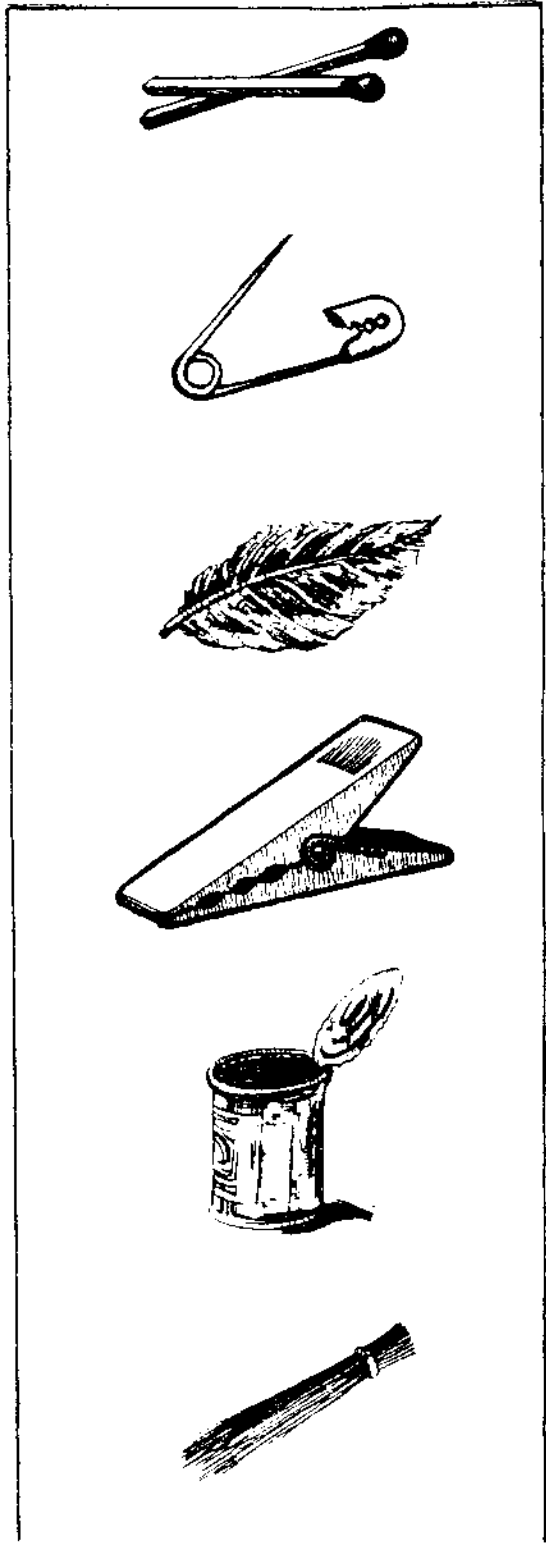

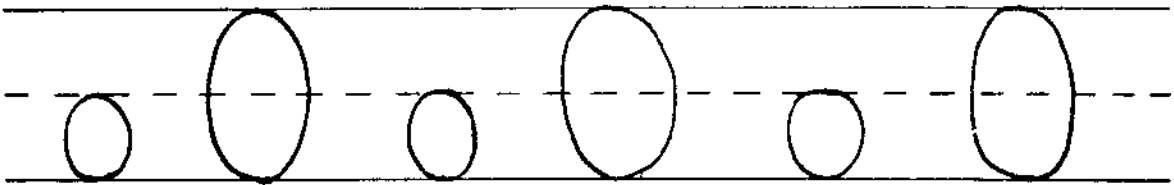
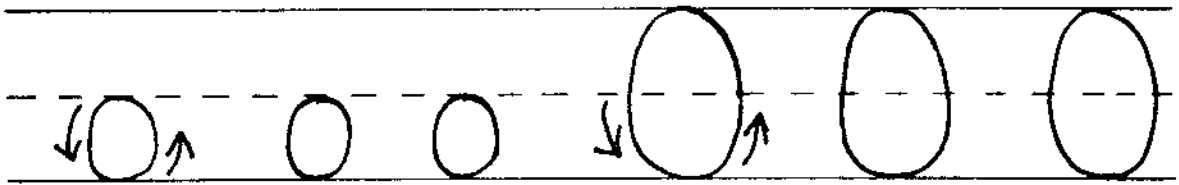
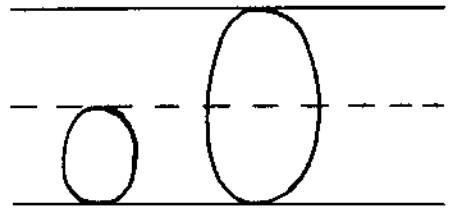
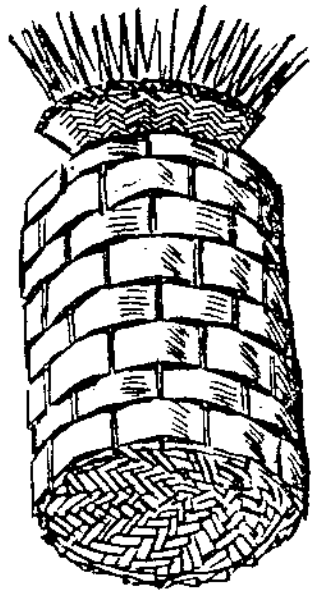
ipit

i

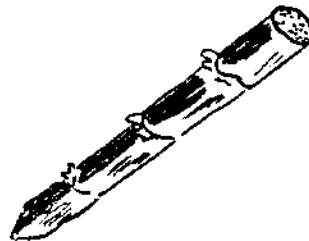

I

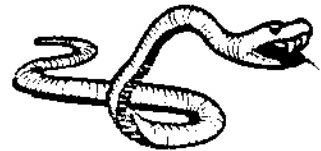

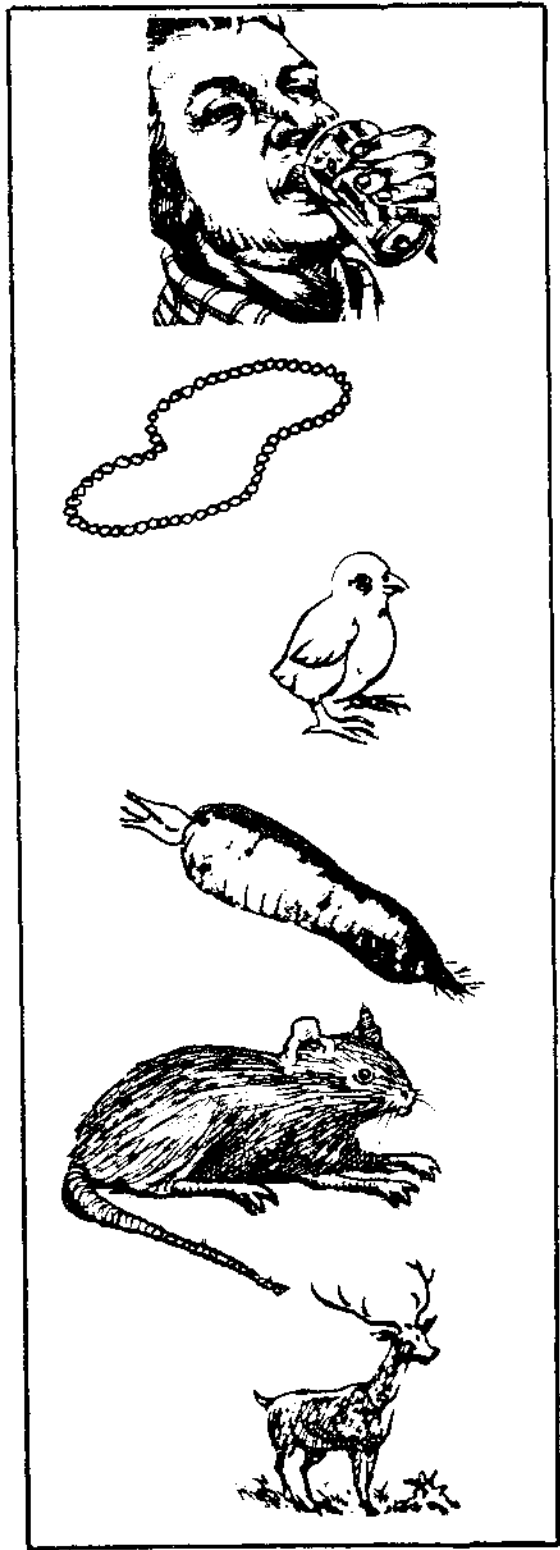
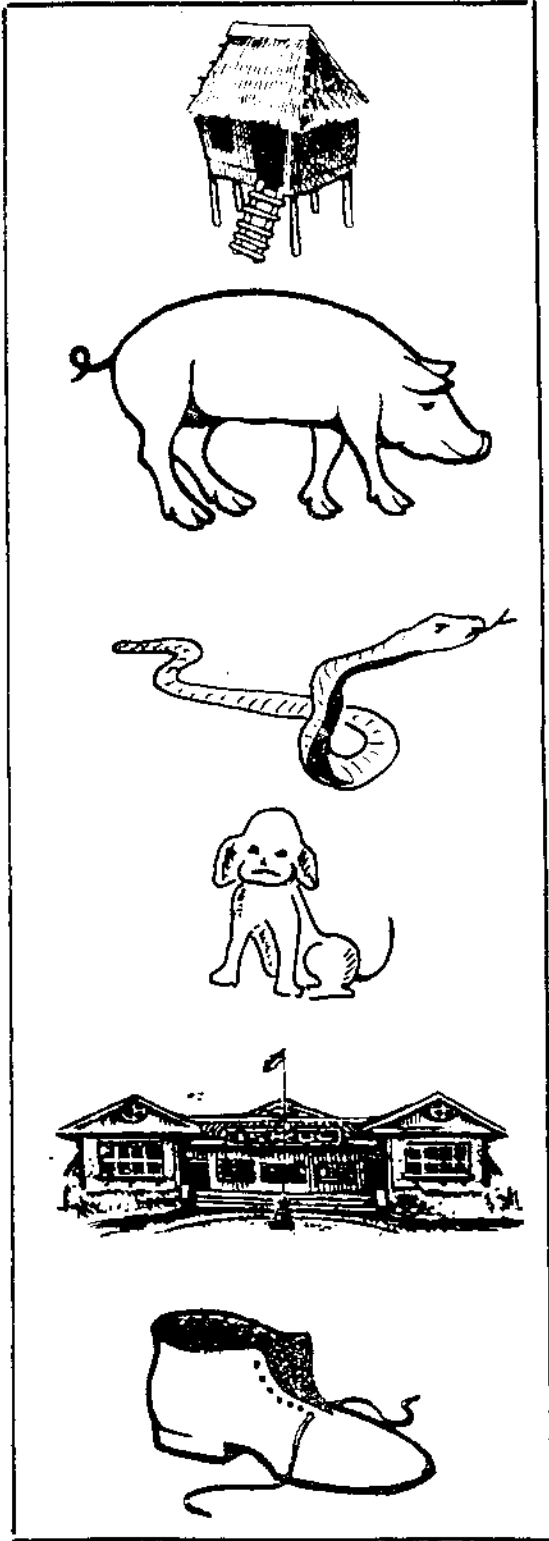
oken

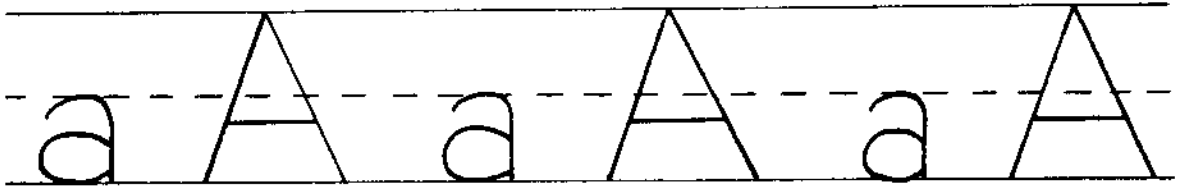
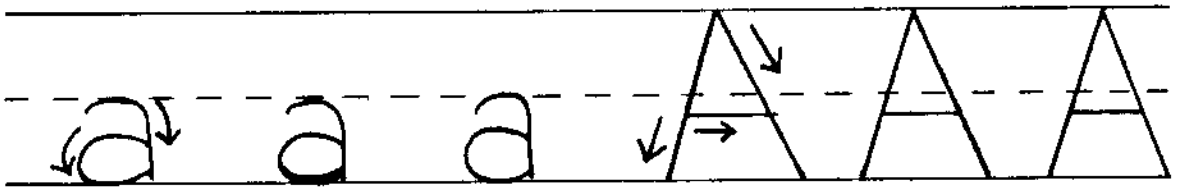
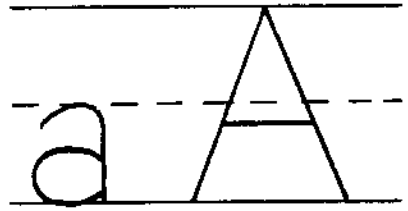

onas

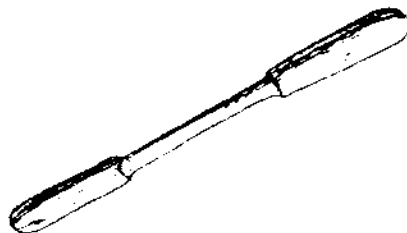

oweg

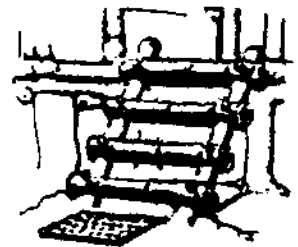

aso

ac
al-o

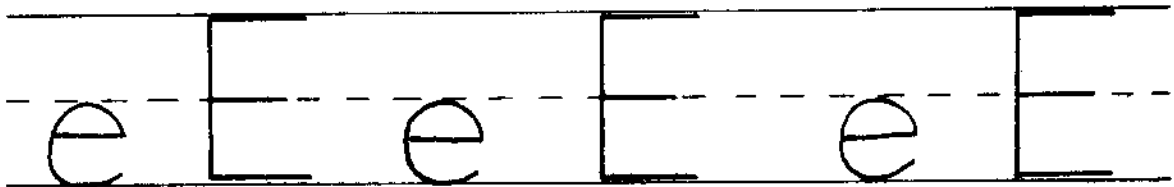
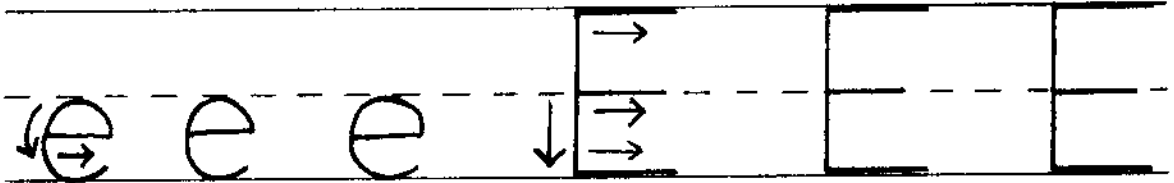
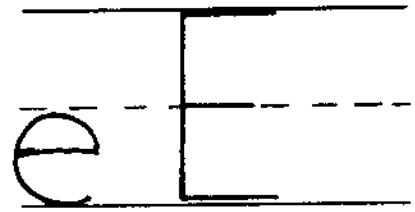
agdan
agchan

a

A

eeng
eleng

eneb

1

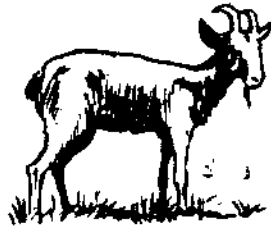
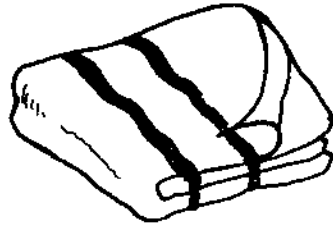
esa

e

4

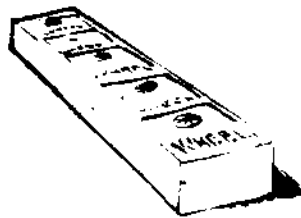
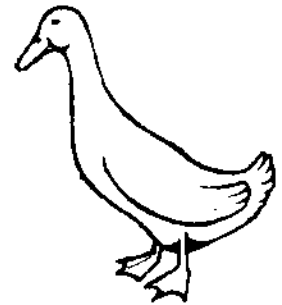
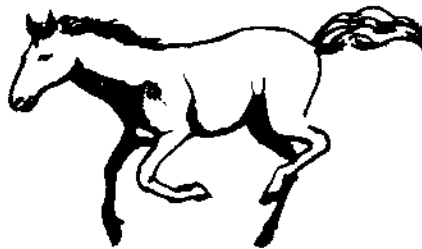
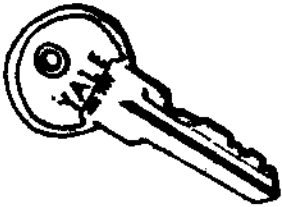
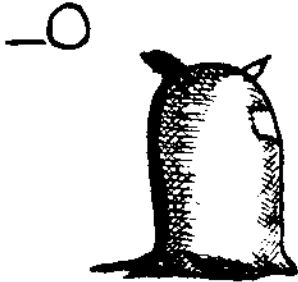
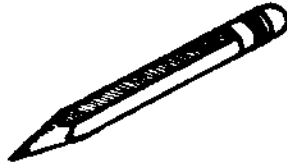
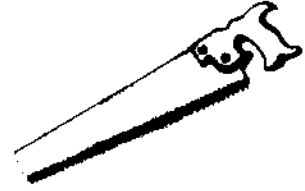
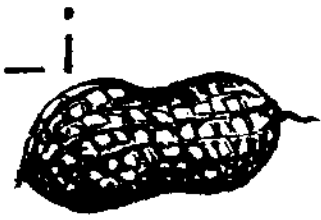
E

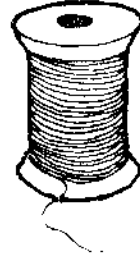
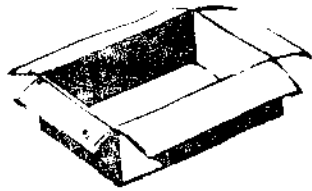
6

1

o

e

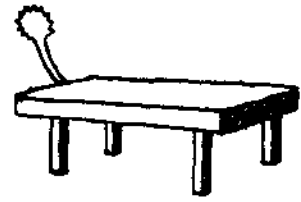

— tlog

— lo

— gad

— khad

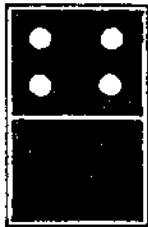
— ngit

— bek
— fek

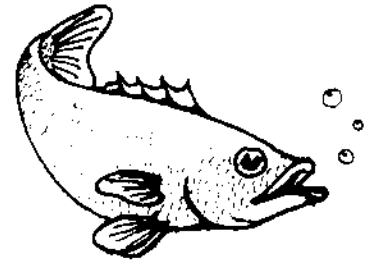
— na

— pat

— nga

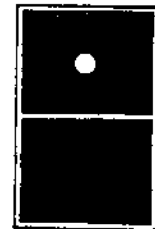
— kan

— dan
— chan

— poy

— sa

man__

lat__

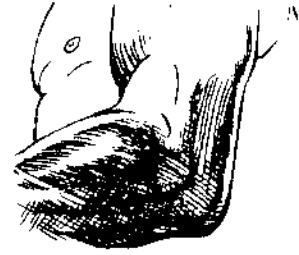
bat__
fat__

tas__

papay__

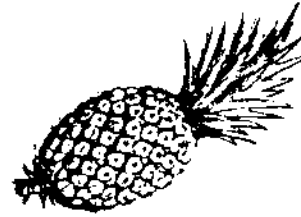
sik__

ob__
of__

geg__
khekh__

piny__

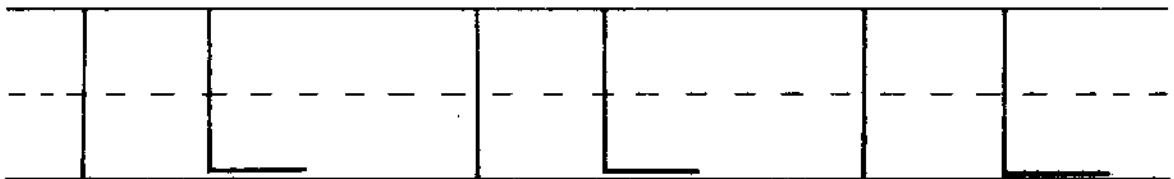
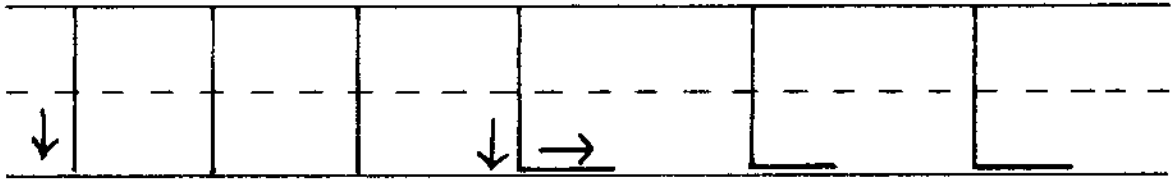
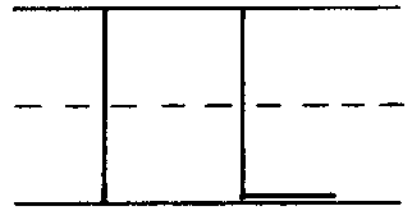
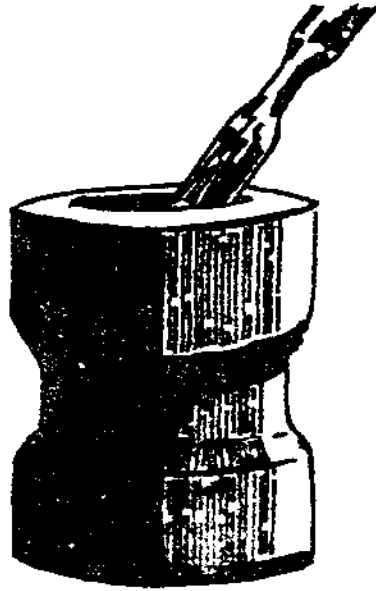
kap__

tob__
mol__

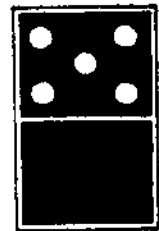
ob__
of__

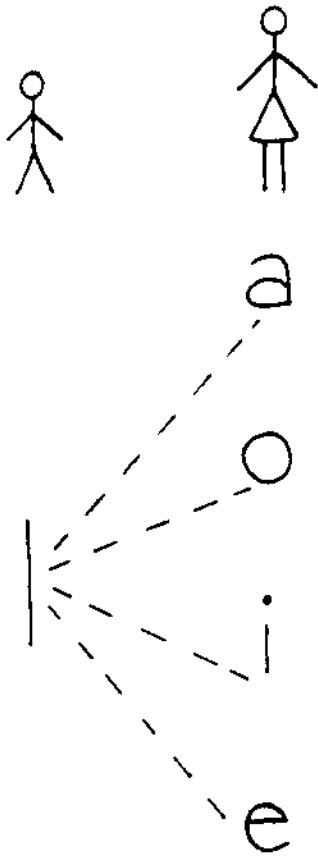
lamok

laeg
laeg

lima

la la ta la na

lo to lo lo so

li li pi li ni

le ne le te le

a la

ala

a li

ali

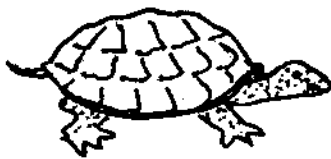
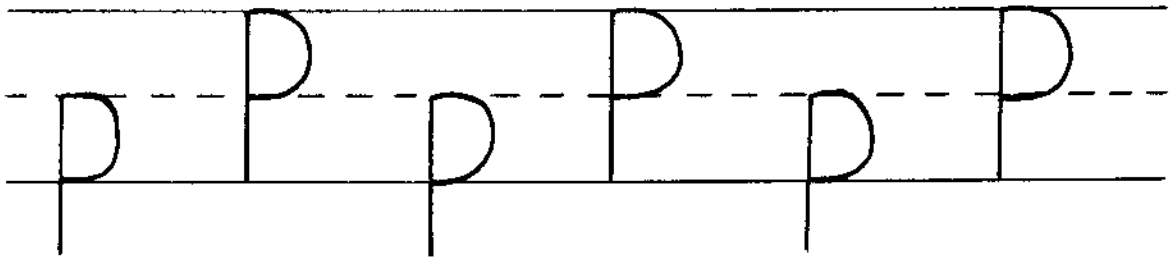
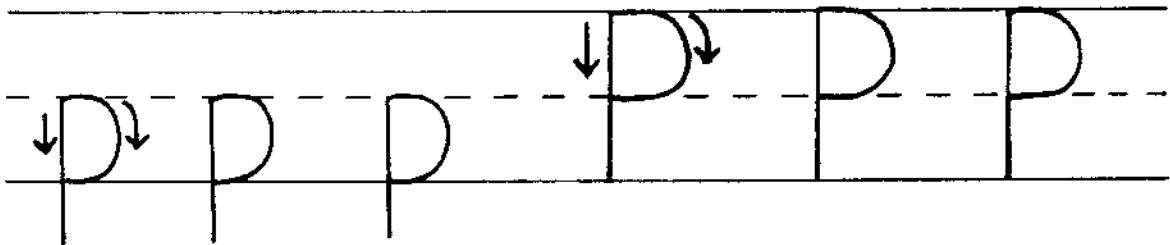
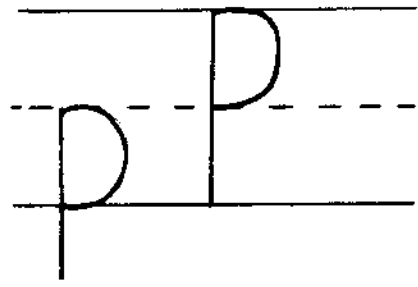
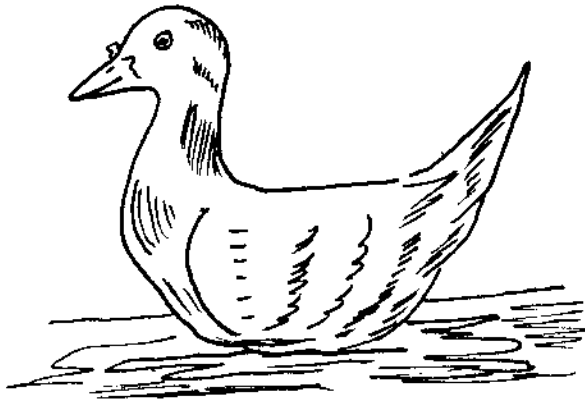
i la

ila

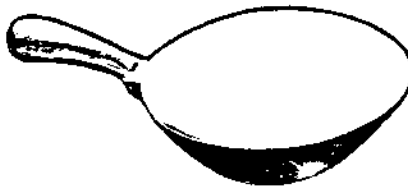
i li

ili

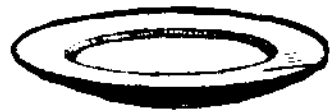
Ilaen Nila nan
alaen Ina isnan ili.

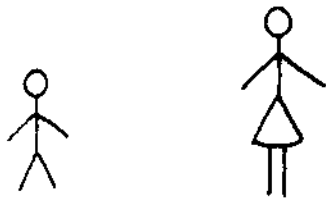
pag-ong

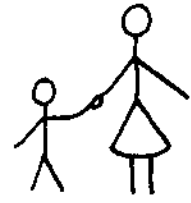
palso
palyok

pelato
palato

P
a
o
i
e

pa
po
pi
pe

pa pa ta sa pa

po do po po lo

pi bi pi li pi

pe pe pe se ne

					
a	po	apo	pa	la	pala
o	pe	ope	pi	li	pili
			pa	pa	papa

		
pa	o	pao
po	o	poo

pala

apo

pao

pili

ope

papa

poo

palalo

Pilipa

ili

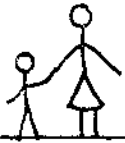
ila

ala

ali

Palalo nan pinilin nan apon ina.

	a	o	i	e
l	la	lo	li	le

la
lo
li
le

a	o	i	e	
al	ol	il	el	l

al
ol
il
el

	a	o	i	e
l	la	lo	li	le
p	pa	po	pi	pe

pa

po

pi

pe

a	o	i	e	
al	ol	il	el	l
ap	op	ip	ep	p

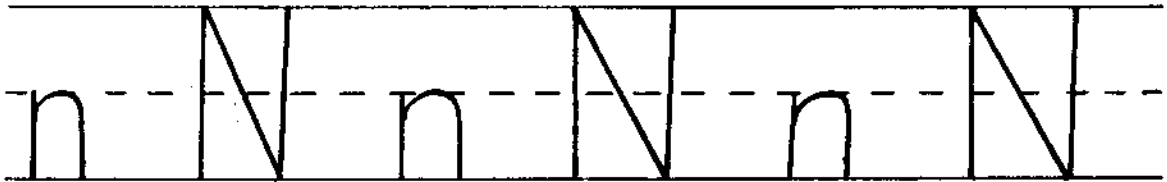
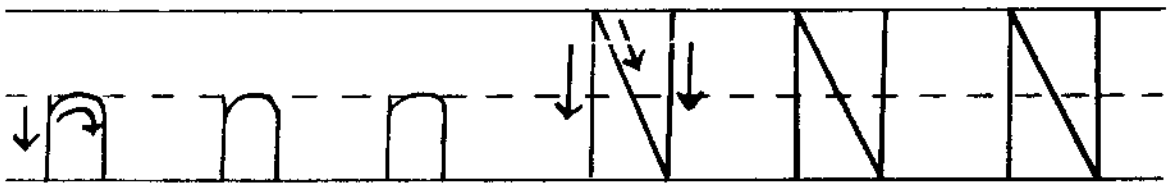
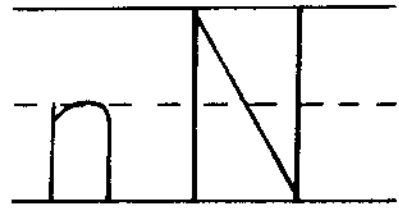

ap

op

ip

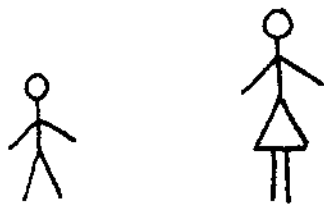
ep

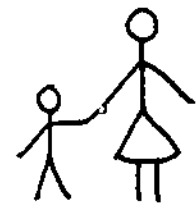
nagpak

nikil

n
a
o
i
e

na
no
ni
ne

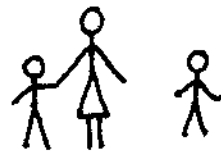
la na lana

pa na pana

i na ina

o na ona

a ni ani

na n

nan

a la n

alan

Alan ina nan

inani.

Alaena isnan ili.

	a	o	i	e
p	pa	po	pi	pe
n	na	no	ni	ne

na

no

ni

ne

	a	o	i	e	
ap	op	ip	ep	p	
an	on	in	en	n	

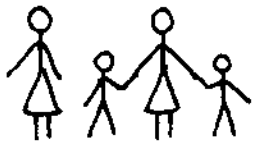

an

on

in

en

anap

a nap

inana p

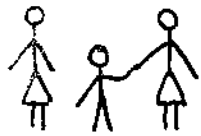
i na nap

anop

apal

inanop

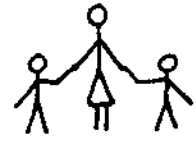
apalan

ina

lana

nan

ala

a la

ala

ona

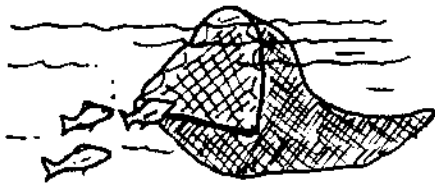
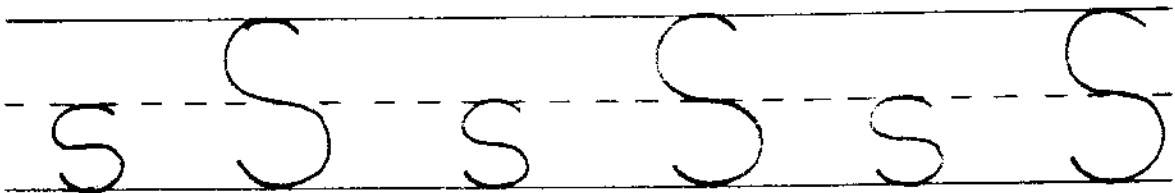
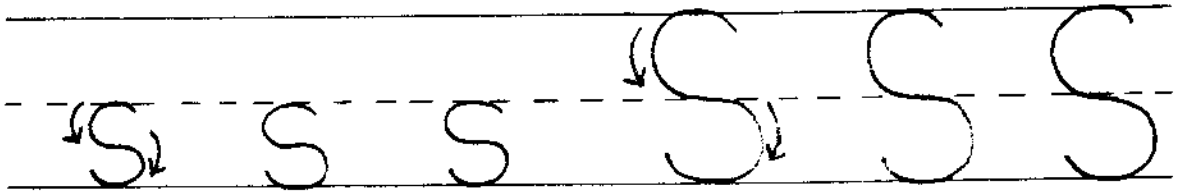
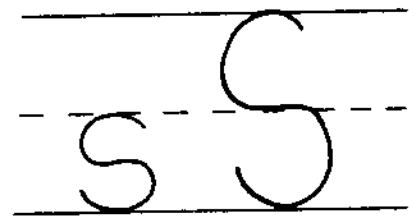
pala

lele

leplep

ipenpen

ala	apo	Ana
ali		ani
ila	Ipi	ine
ili	ope	ina
lana	pana	lano
pala	papa	lili
lala	pili	lele
apal	apon	liplip
anop	alan	ipenpen
olin		

sidok
sichok

silew
silaw

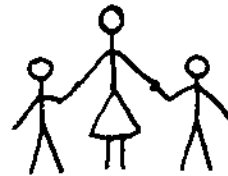
	a	o	i	e
s				

sa _____

so _____

si _____

se _____

e sa

esa

nan

i so

iso

san

sa a

saa

sa pa

sapa

so li

soli

Naay nan ason

Ipi.

	a	o	i	e
n	na	no	ni	ne
s	sa	so	si	se

sa _____

so _____

si _____

se _____

a	o	i	e	
an	on	in	en	n
as	os	is	es	s

as _____

os _____

is _____

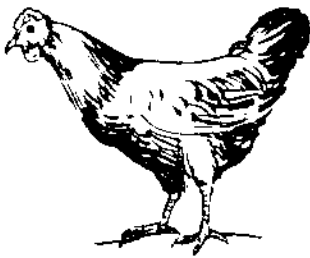
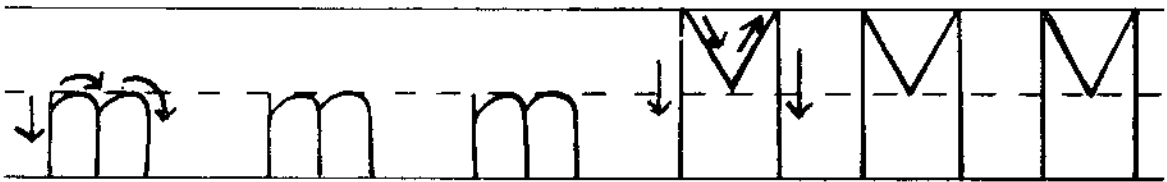
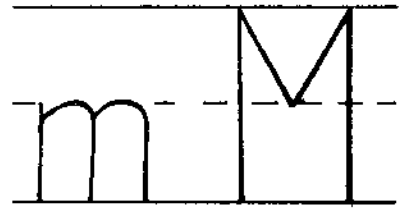
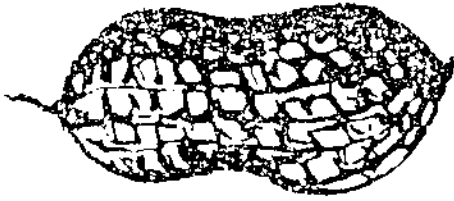
es _____

sala	soli	sina
sapo	soso	sini
sana	sili	poso
	sino	piso
apos	onas	asin
alis	anes	osal
olas	anos	oson

Nasapa si Ina ay en nin-ani.

Sino (Ngag) nan olas ay inmayana?

Alas saís nan olas ay inmayana.

manok

mata

	a	o	i	e
m				

ma _____

mo _____

mi _____

me _____

a m a

ama

ama

mapa

a m a m

amam

sama

mani

lima

a m a n a

amana

misa

mola

amas

amis

emes

a n a p

a p a l

Naamas nan

manin Ina.

a m a s

	a	o	i	e
s	sa	so	si	se
m	ma	mo	mi	me

ma _____

mo _____

mi _____

me _____

mani

mapa

mola

molmol

Mila

misa

mema

a	o	i	e	
as	os	is	es	s
am	om	im	em	m

am _____

om _____

im _____

em _____

alam

ilam

naom

posom

siim

anim

enem

asem

ala	ili	ope	epa
ali	ila	opo	esa
apo	ina	ona	emes
ama	iso		enem
ani			
asi			
aso			

apal	sapsap	nasnas
osal	sipsip	
anap	sepsep	
anop		
olas	penpen	lemlem
alis	pospos	lomlom
apos	paspas	lesles
anos		

ona	ama	apo	amin
on -o na	aam -a	aap -o	am -in

alis	apos	anap
men -alis	men -apos	men -anap

Ilam si Apo.

Palalo nan anosna isnan enem

ay ap-ona.

1. Lima nan ap-on Apo.

owen
wen

baken
faken

2. Naanos si Apo.

owen
wen

baken
faken

ina

ili

apo

inana

ilina

apona

pala

sala

palana

salana

ila

aia

ilan

alan

ilaen

alaen

ilaena

alaena

Masapol Ama nan ason Apo.

Alaena nan ason Apo.

Maosal nan ason Apo isnan men-anopana.

1. Osalen Ama nan aso.

owen
wen

baken
faken

2. Men-anop si Ama.

owen
wen

baken
faken

sapo

sala

isapo

isala

mensapo

mensala

nasapo

salaen

sinapo

sinala

sapa

lasi

pala

salin

soop

isalin

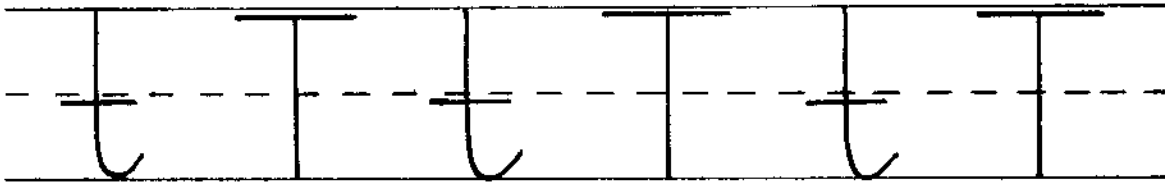
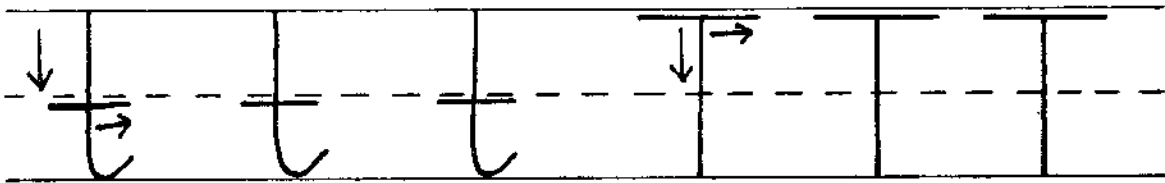
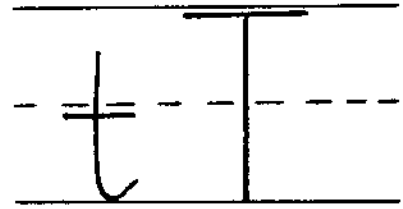
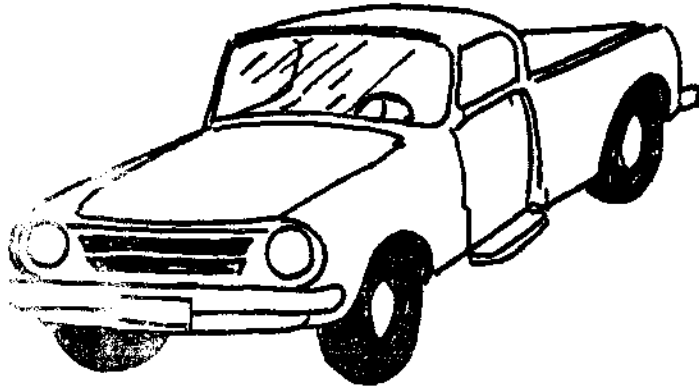
isoop

nasalinan

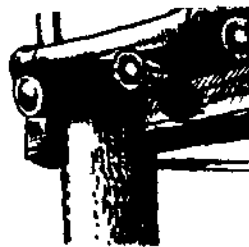
nasoopan

salinan

soopan

talaw

tokod

	a	o	i	e
t				

ta

to

ti

te

ta

ta

tapa

tapi

to

tolo

tona

tosa

ti

pati

lati

tipak

te

tee

teken

tepe

tapi

itapi

mentapi

pati

napati

menpati

ota	taa	poo
oto	tee	pao

tali	tolo	pati
tapi	tosa	pato
tasa	tona	pito

lata	taktak
lota	tonton
mata	

olat	ilot	ipit	naet
epat	soot	ilit	paet

tep-a	in-a
ten-en	pat-o

Iilaen Ipi nan latan Ana.

Inamas Ana nan latana.

Naamas isnan oma.

Into nan oma ay naamasana?

Nan oman inana nan naamasana.

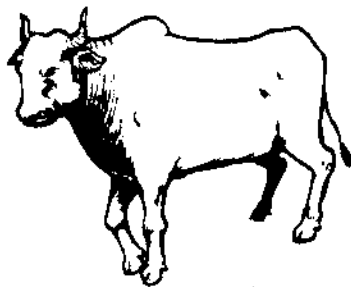
1. Sino nan akin lata ay
iilaen Ipi?

2. Into nan naamasan nan
latan Ana?

b B
f F

b b b B B B
f f f F F F
b B b B f F f F

baka
faka

baat
falat

	a	o	i	e
b				

ba

bo

bi

be

ba

balo
falo

bato
fato

tabon
tafon

tabas
tafas

bitil
fital

bitbit
fitfit

betbet
fetfet

basbas
fasfas

bo

boti
foti

boso
foso

liblib

sabsab

sebseb

bi

bilis
filis

labes
lafes

sabon
safon

sobil
sofil

abos
afos

eban
efan

abot
afot

Into nan bolan (folan) Ana?

An-anapen Ana nan bolana (folana).

Naamas nan bolan (folan) Ana.

Nalipatan Ipi nan naamasan nan balo (falo)
ay bolan (folan) Ana.

1. Naamas nan _____ Ana.
(bolan, bota)
(folan, fota)
2. Inamas _____ nan bola (fola).
(Ana, Ipi)
3. _____ nan bolan (folan) Ana.
(Balo, Bato)
(Falo, Fato)
4. _____ Ana nan bolana (folana).
(Amasen, Anapen)

basa

fasa

menbasa

enfasa

menbasbasa

enfasfasa

laba

lafa

menlaba

enlaba

menlablaba

enlablafa

Menlablaba (Enlablafa) si Ina.

Into nan menlablab-ana (enlablab-ana)?

Menlablaba (Enlablafa) si isna.

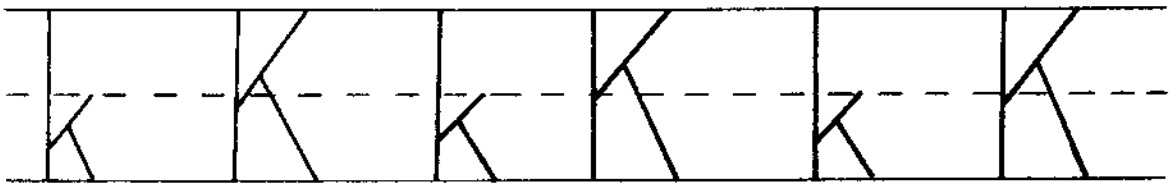
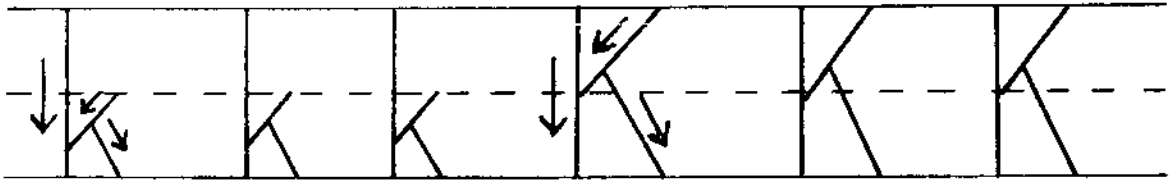
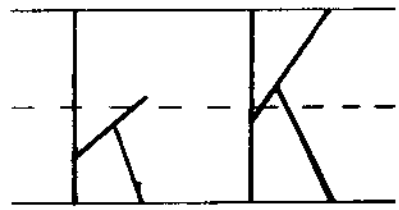
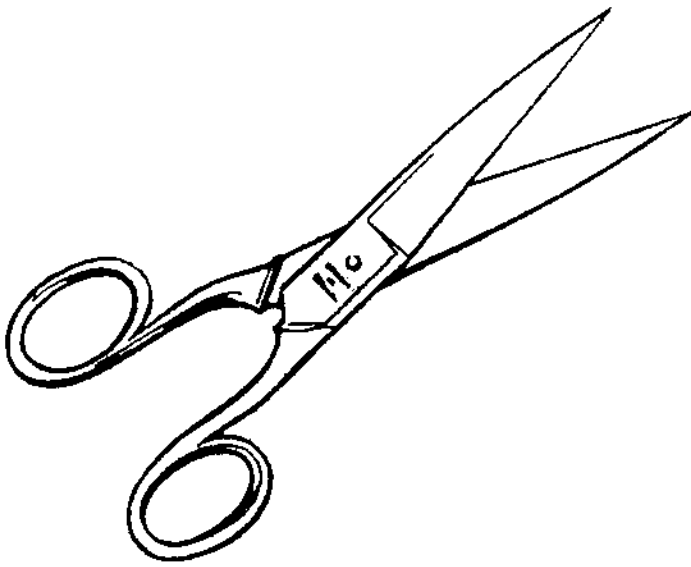
Lablabaan (Lablabfaan) Ina nan eban (efan) Bibi.

Masapol ay masabonan (masafonan) nan eban.

Inalana nan sabon (safon) isnan ib-ana.

Sino nan menlablaba (enlablafa)? _____

Into nan menlablab-ana (enlablab-ana)? _____

koop

kalsa

	a	o	i	e
k				

ka

ko

ki

ke

ka

ko

ki

ke

kali

kosa

kilat

peke

kapi

koma

kimit

poke

kano

koko

kimot

baken
faken

kami

koto

kilit

kesen

kaan

taok

kiskis

koop

laok

koskos

kaob

book
fook

kabkab

siki

kosa

sikik

kosak

sikim

kosam

sikina

kosana

menkali

nenkali

enkali

nenkali

menlaba

nenlaba

enlafa

nenlafa

menbasa

nenbasa

enfasa

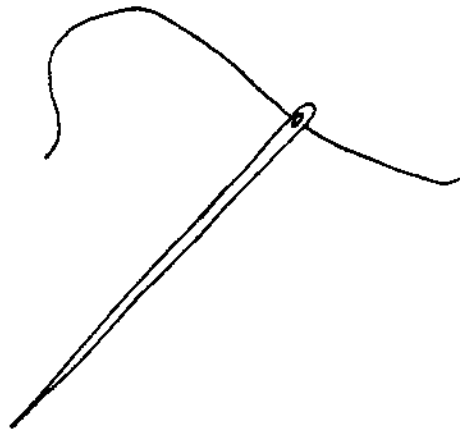
nenfasa

menlabaan

enlafaan

menbasaan

enfasaan

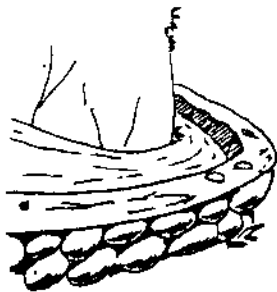

d D
ch Ch

d d d d D D D

ch ch ch Ch Ch

d D d D d D ch Ch

danom
chanom

dodon
chochon

	a	o	i	e
d				

da _____

do _____

di _____

de _____

da

dapo
chapo

data
chata

damo
chamo

dama
chama

do

doli
choli

dosa
chosa

dono
chono

bado
facho

di

dila
chila

padi
pachi

dilat
chilat

de

dela
chela

deta
cheta

depa
chepa

depap
chepap

daan
chalan

doom
choom

saad

chisa

dadael
chachael

doom
choom

dildil
chilchil

sedsed

kadkad

mendosa
enchosa

menbasa
enfasa

mendepap
enchepap

nadosa
nachosa

nabasa
nafasa

nadepap
nadpap

<u>damo</u>	<u>bado</u>
<u>chamo</u>	<u>facho</u>
<u>damok</u>	<u>badok</u>
<u>chamok</u>	<u>fachok</u>
<u>damom</u>	<u>badom</u>
<u>chamom</u>	<u>fachom</u>
<u>damona</u>	<u>badona</u>
<u>chamona</u>	<u>fachona</u>

<u>dono</u>	<u>mendono</u>	<u>mendondono</u>
<u>chono</u>	<u>enchono</u>	<u>enchonchono</u>

<u>mola</u>	<u>mamolaan</u>	<u>namolaan</u>
<u>ilot</u>	<u>mailotan</u>	<u>nailotan</u>

Mendondono (enchonchono) si Ama.

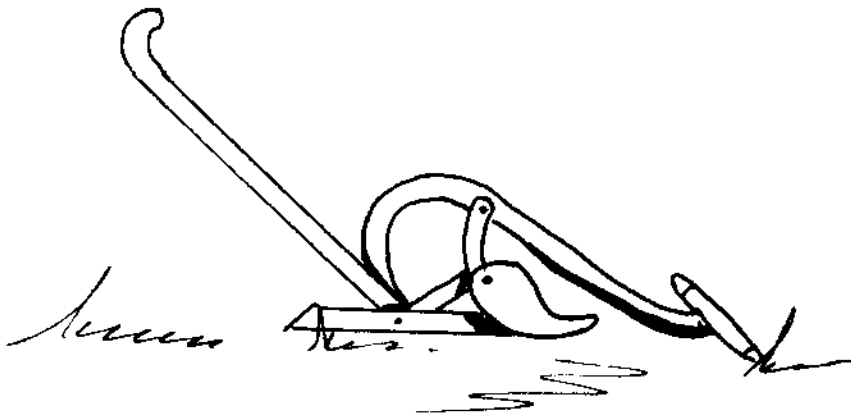
Mendondono (enchonchono) isnan omami.

Masapo? ay mendono (enchono) ta mamolaan.

Saet adoado (achoacho) nan alaenmi isnan oma.

1. Sino nan mendondono (enchonchono)? _____
2. Into nan mendondonana (enchonchonana)? _____

Enem nan bakan (fakan) da (cha) Pablo.
Ado (Acho) nan kanenda (kanencha).
No timpon di (si) sama et daida (chaicha) nan
isamsamada (isamsamacha).
Maid makadno isnan donon (chonon) nan enem
ay baka (faka).

dono
chono

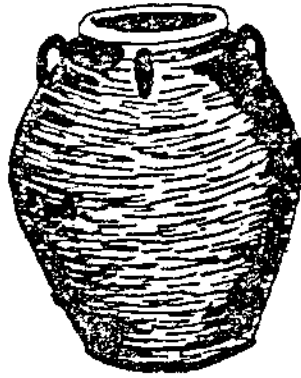
makadno

nakadno

sama

makasama

nakasama

g G
kh Kh

g g g G G
kh kh kh Kh Kh
gG gG kh Kh kh Kh

100

gasot
khasot

gatas
khatas

	a	o	i	e
g				

ga _____

go _____

gi _____

ge _____

ga

go

gi

ge

gapo
knapo

gosi
knosi

gido
khicho

gege
khekhe

gaoc
knaoc

gona
khona

gipan
khipan

gepak
khepak

giken
khiken

bilig
filig

gemgem
khemkhem

gobat
khofat

disig
chisig

geded
khekhed

gasot
khasot

dokog
chokog

gesges
kheskhes

laeg

baog
faog

gaeb
khaeb

soog

gaod
khaod

saad

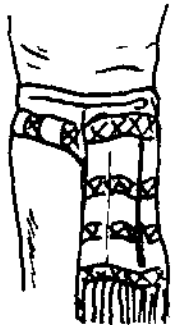
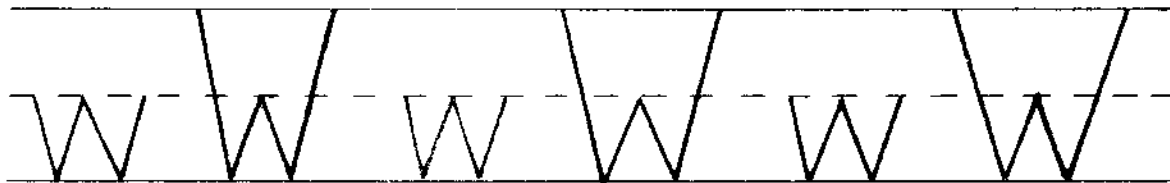
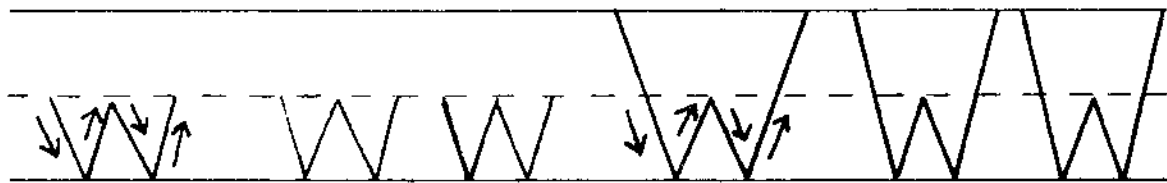
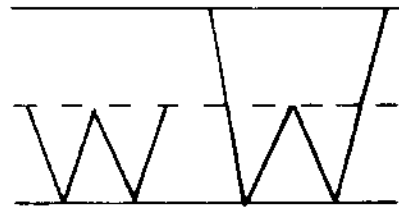
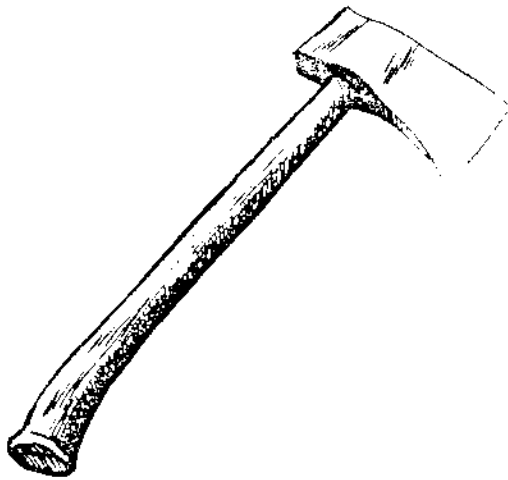
Into nan gosin (khosin) Ama?

An-anapen Ama nan gosina (khosina).

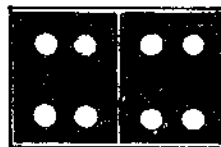
Nendolin (Nencholin) Ina nan gosin (khosin) Ama is
kakosina.

1. Into nan gosin (khosin) Ama?

2. Ay nendolin (incholin) Ina nan gosin (khosin) Ama?

wanes

wao
wa lo

	a	o	i	e
w				

wa _____

wo _____

wi _____

we _____

wa

wada
wad-ay

waka

walas

wakas

wasit

wiit

wao
walo

wi

wiik

bawi
fawi

waned

wanes

wakat

gawa
khawa

lawa

we

wewe

owen
wen

polaw

pokaw

iliw

kaiw

lowa

dowa
chowa

Wada (Wad-ay) nan bolan (folan) da (cha) Dono.

Ay inilam nan bolada (folacha)?

Owen (Wen), inilak id kob-a (ogkha).

Menpolaw (Inpokaw) nan bolada (folacha).

wada
wad-ay

wad-em

wad-ena

owen
wen

owenam
wenwenam

inowenana
winenwenana

Ninwiik nan otik (amog) da (cha) Paotan.

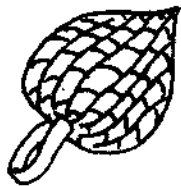
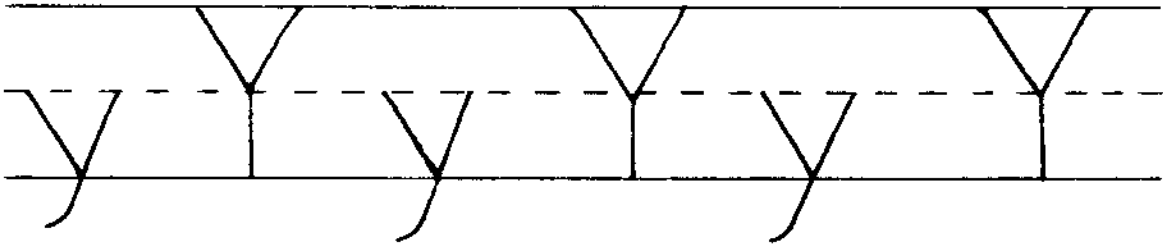
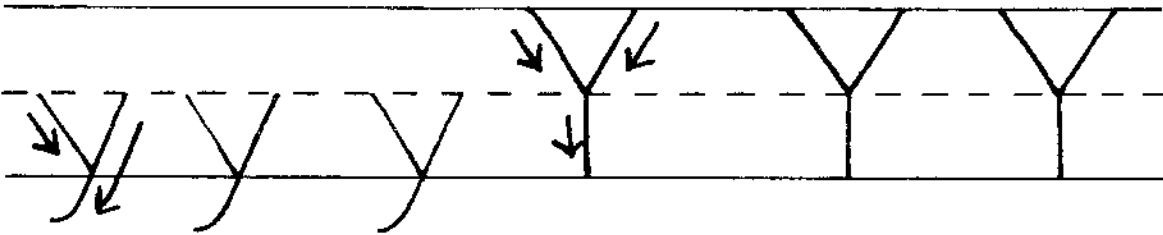
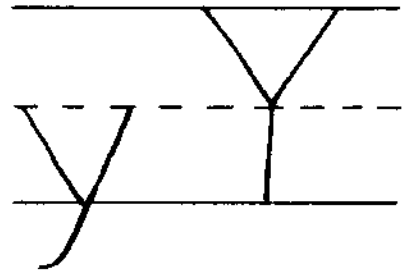
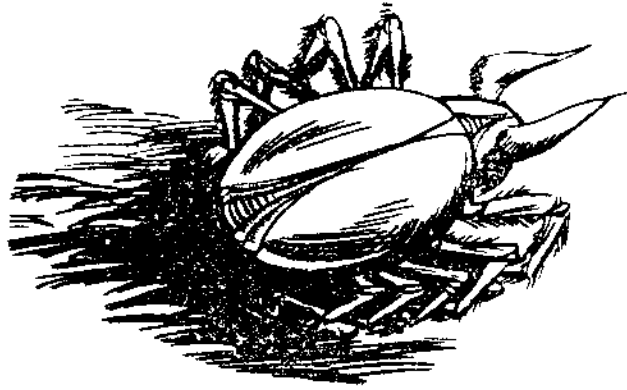
Ninwiik id kawni.

Ninwiik tay naowat.

Idwani wada (wad-ay) nan kanena.

Dat (Sa et) adi menwiik (enwiik).

1. Nenwiik nan kosa.	owen (wen)
baken (faken)
2. Kwan da (cha) paotan nan
otik (amog).	owen (wen)
baken (faken)
3. Maid kanen nan otik (amog).	owen (wen)
baken (faken)

yabbyab

yoyo

	a	o	i	e
y				

ya _____

yo _____

yi _____

ye _____

ya

siyan

payak

poyo

oyaw

ayos

waya

laya

daya
chaya

yo

yokyok

boyok
foyok

saoy

deey
cheey

oy-oy

yasyas

yakyak

yabyab

ye

oyek

kayet

lokey

boyoy
foyoy

poyot

yapit

yam-an

yam-es

layaw

lomayaw

tayaw

tomayaw

Naay di (nan) yayas.

Yayas Ipi sa.

Tolo nan yayasna.

Idawat (Ichowan) Ipi nan esa ay

yayasna ken Dono.

Tomayaw nan yayas Dono.

Tomayaw ay lomayaw.

Gawis (Khawis) nan dowa (chowa)

ay yayas Ipi.

Adida (Ad-icha) lomayaw

ng Ng

ng ng ng Ng Ng Ng

ng Ng ng Ng ng Ng

ngolob

ngitit

	a	o	i	e
ng				

nga

ngo

ngi

nge

nga

ngata

ngawi

ngaag

angab
anges
anget

bengas
fengas
bonget
fonget
banget
fanget

ngo

ngodel

ngoso

ongos
ongot

tangeb
tangad

panggis
pangkhis

panggep
pangkhep

ngi

ngilin

ngipil

ango
onga
ingit

kayong
kedeng
kecheng

baneng
faneng

nge

ngeyngey

ngen

Inmey si Ina ay omala is madengdeng (machengcheng).

Lipolyo nan dinatngana (inchanana).

Inyalina ta otowena.

Gawis (Khawis) ay madengdeng (manchengcheng) nan

lipolyo.

sagang

kitong

sengat

pag-ong

kiting

senget

lang-ay

leng-ag

gadangdang

Kalibolibo Ay Kosa

Id kasin kano wada nan sin-asawa ay mentetee isnan gawigawis ay baey. Gavigawis dedan nan biyagda ngem kolang pay laeng nan gasingda. Kolang tay maid kosada.

Waday kosata koma, kinwanin nan in-ina. Dat omey omala si asawana is kosa. Omey isnan bilig et mendaddaddad-aan enggana ay dinatngana nan bilig ay nanapno is kosa.

Iilaena dat kosa isna, kosa isdi, kagasogasot ya kalibolibo ay kosa. Dat men-galalasing nan am-ama et kanana en makapiliyak dadlo is isaak. Danat piliyen nan esang. Ngem idi domaan koma danat ilaen nan gag-awis ay esang danat alan. Idi kasin mentamaang dat wada nan gag-awis pay, danat kasin alan. Aped men-al-al-ala enggana ay inalana am-in daida. Danat ipango daida et somaa nan am-ama ya nan kagasogasot ya kalibolibo ay kosa.

Idi maaw-awni dat ilan nan in-ina ay om-omdanda. Idi inomdanda dat kanan san in-ina, Sino nan inikkam? Esa ay kosa nan inbagak, ngem sino nan iilak? Kosa isna, kosa isdi, kagasogasot ya kalibolibo ay kosa. Adita makapakan ken daida. Egayak nemnemen dasa, insongbat nan am-ama. Sino ngen nan ikkanta?

Dat mennemnem nan in-ina et kanana, Getkek nan ikkanta, Ibagata ken daida no sino nan kagawisan. Dat siya nan alaenta.

Dat kanan nan sin-asawa isnan kalibolibo ay kosa en Sino nan kagagawisan ken dakayo? Sak-en, kinwanin nan esang. Baken, sak-en, kinwanin nan esang abes. Baken dakayo, nodi sak-en nan kagawisan, kinwanin nan esang. Enggana ay menasiligetda dadapay menasibonget et enggana ay nateyda am-in.

Dat sin-engan nan sin-asawa daida isnan tawa dat maid polos nabay-an is esang. Ngem ilam, deey di ban-eban-eg ay kosa isnan napoponok ay logam. Dat bomala san in-ina et omeyna alan. Danat sooten, Sino nan inikkam dadakan egay itapi ay pateyen isnan iib-am? "Owen", insongbat nan kosa, tay idi inbagayo no sino nan kagagawisan, egayak menlillili, isonga maid nakaliget ken sak-en.

Danat isgeg isnan baeyda et emsen nan in-ina danapay
sagsagsagaysayen nan dotdotna et domangnge ya somileng. Inagew
ay painomenda is gatas enggana ay nasiken et siya nan
kagagawisan am-in isnan kagasogasot ya kalibolibo ay kosa.

Da Koniso ken Pag-ong

Wada nan dowá ay sin-gayyem ay da Koniso ken Pag-ong. Isnán esay agew kinwanida, Aye, gawigawis idwani ay agew is men-ay-ayaman. Gapo tay napigsa si Koniso ay mentagtag isonga danat kanan ken Pag-ong, Menlombata ta kigad si makaedan omon-ona isnán deey ay kad-an di posong.

Inlogida ay menlomba et tatatatayko si Koniso ay mangtaynan ken Pag-ong. Idi ginedwan Koniso nan daan dat omilleng isnán poon di baat. Danat kanan, Maseyepak olay ket kaysan si Pag-ong tay adi makatagtag ay kaneg ko. Isonga dat maseyep. Ngem si Pag-ong olay iyam-ammana ay mendaan, ngem adi omil-illeng ay an-anosana kayet ay mendad-aan. Linaosana si Koniso ay maseseyep danat iyam-amma ay mendaan engganay inomdan isnán omayana.

Nasdem pay dat magido si Koniso danat kanan, Katagtatagtagak kasin et maid eya et omdanak. Waay daan kayet si Pag-ong issa ay omon-onod. Dat mentagtag et idi omdan dat mataataa tay wada obpay si Pag-ong isdi ay mangses-eed ken siya. Naabak si Koniso tay olay makatagtag ngem sadot tay maseyseyep od isonga nataynan. Ngem si Pag-ong et olay meney ngem naanos ya nagaget isonga ginisanana si Koniso.

Da Koniso Ken Pag-ong

1. Ay sino nan dowá ay sin-gayyem isnán istolya ay naay?
2. Aytay dan layden Koniso no lomba nan ay-ayamenda?
3. Into nan inmillengan Koniso isnán daán?
4. Sino nan nangabak isnán nenlombaanda?
5. Aytay dan nangabak siya dapay meney?

Oongong-a ay Ninbalin is Biding

Id kasikasin wadada nan sin-ag-i ay ngoso. Kaseseg-angda tay kedeng si inada is men-an-anap is menkatagoda. Inomdan nan aani dat omey men-ani si inada. Wada nan inalana ay maata danat sangngagen et bayowena is doom. Danat tangban isnan losongan. Naowat pay nan an-akna dadat kanan en alaena ta dom-enda ngem kinwanina en awni. Namin-ado ay kankananda issan inada en naowatda ngem adina kayet agtan daida.

Kinmaan siya et omey mensakdo dat igiddan nan an-akna et omeyda isnan degyan et kaanenda nan naitatangeb isnan losongan. Dadat men-osnog et dom-edom-enda nan doom. Dadat aped menbalin is kapidibiding. Idi domateng si inada danat an-anapen daida ngem maida. Danat denngen nan kasikakali ay biding. Dat omey isnan degyan et lokabena nan tangeb di losong dat kapidibiding obpay nan wada. Danat kanan, Ine, ay-ayew pay nan doom ay kanaken esami menteda isnan an-akko. Komaan kayo apedyo dinongaw nan kanenmi. Dat menkali san kapidibiding et kananda, Dapay dakami san an-akmo. Gaggam od ay adi mangyali ta kanen mi dakami pay naowaowat. Dat men-aga si inada danapay kanan, Kanaken awni ta makag-aw dakayot obpay ikkan sa. Dadama nan seg-angna isnan an-akna.

Oongong-a ay Ninbalin is Biding

1. Aytay dan kaseseg-ang nan sin-ag-i ay ngoso?
2. Intoy inmayan nan inada isnan inomdanan nan aani?
3. Sino nan inalana?
4. Into nan nangidolinana isnan doom?
5. Sino nan inikkan nan oongong-a isnan kinmaanan nan inada?
6. Sino nan inommat ken daida?

Katataa ay Koyat

Id kasikasin wada nan napintas ay babai ay kangadan is Sinya. Es-esang siya ay anak dat matey si Inana. Dat makiasawa kasin si amana ngem nan inasawana et wada gedan nan anakna ay lalaki. San inasawan aman Sinya ya san anakna et aamisenda siya. Am-amed no lomokso si amana.

Isnan namingsan, inmey ninlaba si Sinya isnan ginawang. Dat wada nan oongong-a ay lalalaki ay menpalsiit is koyat. Wada gedan isdi san ton-odna ay lalaki. Dat nawanada nan menbelelegew ay koyat. Idi palsiitan koma san ton-odna san koyat dat matanagtag si Sinya et men-ipawena san ledeng san ton-odna. Dat mabongetan san ton-odna et sogtosogtowena danapay pat-opat-owan siya enggana ay naplat si Sinya. San deeyda ay oongong-a ay kib-an san ton-odna et linmayawda tay omegyatda.

Idi naplat si Sinya dat lomayaw san ton-odna ay nang-anok-a ken siya. Dat omey san koyat et yabyabana si Sinya danapay pagawisen nan nasogatan ken siya. Dat bomangon si Sinya et nasdaaw tay koyat et kedeng nan wada isnan sag-ena. Ninkali san koyat et kanana, Sak-en san palsiitan koma san makedse ay ton-odmo ngem gawigawis tay dakat ipawe nan ledengna et egayak natey. Gapo isnan badangmo ken sak-en et idyak nan singsing ay naay et no waday masapolmo dakat ibogaw nan ngadanko ay katataa ay koyat et anetak wada ay mangbadang ken sik-a. Kinwanin san koyat di, dat komaan.

Ninlaba si Sinya dat somaa. Idi inomdan id baeyda dat kanan inana en alaena nan singsing ngem makiaanget si Sinya. Dat sapliten inana siya danat nemnemen san inbagan san koyat. Danat ibogaw nan katataa ay koyat dat mawanada nan lalaki ay kaneg anak di ali, et ayagana si Sinya et menloganda isnan kaneg ampolano. Nasdaawda inana issan inmat. Idi inmad-addawi da Sinya dat ibagan san lalaki en siya san koyat ay binadangana. Manakabalin siya ay koyat isonga ninbalin ay ipogaw tay laydena ay men-asawada. Nin-asawada et naganaganakda dadapay natagotago.

Katataa ay Koyat

1. Sino nan ngadan nan napintas ay babai?
2. Kaat nan anak nan asawan nan aman nan babai?
3. Sino nan inik-ikkan nan lalaki ken Sinya?
4. Sino nan inikkan Sinya ta adi mapalsiitan nan koyat?
5. Sino nan inidyan nan koyat ken Sinya?
6. Ay ngan nan inikkan san koyat ay nangbadang ken Sinya?
7. Inmey si Sinya ay (menlaba/menakdo)
8. Wada nan lalalaki ay menpalpalsiit is (bakes, koyat)
9. Nan kib-an nan ton-od Sinya et (binadangan, linmayaw) da.

Kalifolifo ay Kosa

Id kasin kano wad-ay nan sin-asawa ay nentetee isnan khawigkhawis ay afong. Khawigkhawis akhes nan fiyagcha ngem chachama ay kolang nan lagsakcha tay mid kosacha.

"Wad-ay koma kosata," kinwanin nan in-ina. Tay siya chi, en inmala nan am-ama is kosa. Inmey is kafilig et nanad-achad-alan engkhana'y inchanana nan esa'y filig ay kawad nan angsaangsan ay kosa.

Ilaena pay ya ke kosa isna, kosa ischi, kagkhasokhasot ya kalifolifo ay kosa. Et chadlos nalagsalagsakan nan am-ama sa na't kanan, "At chadlo makapili ak is isaak. Et pinilina nan esang, ngem issan cha na naanalanan ke na't ilaen nan khagkhag-awwis ay kosa mo san inmona, et inalana. Enmonaang pay ya ke na't kasin ilan nan khagkhag-awwis kayet ay kosa mo nan cheycha'y chowa ay kosa ay inalana. Mo ke tay adi paat kang-ep, intot-oloyna ay cha kayet en-ala engkhana ay inalana am-in nan cheycha'y kosa.

Awnin ya ket ay sinmaa san am-ama ya nan kakosakosa. Sa et kanan nan in-ina, "Ngag man nan iningkam? Esa ay kosa nan infakhak ya ket nay ngag et kay nan iilak? Kosa isna, kosa ischi kagkhasogkhasot ya kalifolifo ay kosa. Sa ta ngen makapakan isnacha?"

"Ay wen, egay ko sinmek sa," kinwanin nan am-ama. "Ngag kay et nan angnenta?"

Nensemesekek san in-ina sa na't kanan, "Ammok nan ikkanta. Ibfakhak ken chaicha mo ngag ay kosa ken chaicha nan kakhawwisan et siya nan alaenta."

Sinalodsod et san sin-asawa isnan kalifolifo ay kosa mo ngag ay kosa ken chaicha nan kakhawwisan ken chaicha am-in.

"Sak-en," kinwanin nan esang.

"Faken sik-a mod-i ket sak-en," kinwanin nan esang akhes.

"Faken chakayo modi ket sak-en nan kakhawwisan," kinwanin nan esang kayet.

Waschin esa ken chaicha nan nangwanin siya nan kakhawwisan, isonga ampon cha't naonoonon-ong ay asi konot ya asi keteb engkhana'y natey cha am-in.

Ilaen pay san sin-asawa ya ket nenkatey am-in san cheycha'y kosa et maid paat esa is nataynan. "Ngem chey ilaem, cheey si fan-ifan-ig ay kosa isnan kawad nan napoponok ay lokham." Et finmala san in-ina ay en nangala, sa na't tinot-oya ay nangwanin, "Ento man la nan iningkam ke cha eg-ay intapi ay namatey ken sik-a?"

"Wen," insongfat nan kosa, "tay issan nangifag-anyo mo ngag ay kosa nan kakhakhawwisan eg-ay ak paat nenlili isonga mid linmikheth ken sak-en."

Iniskhep san in-ina san kosa sa na't sakhasakhaysayen nan chotchotna ampon chinmangnge ya sinmileng. Inakhew ay inpainomcha is khatas engkhana ay nasiken, et siya nan nenfalin ay kakhakhawwisan ay kosa isnan kagkhasogkhasot ya kalifolifo ay kosa.

Nan Koniho ya nan Pag-ong

Wad-ay nan chowa ay sin-aloyos ay cha koniho ken pag-ong. Isnan esa'y akhew kinwanicha, "Aye, khawighkawis idwani ay akhew is (men-ay-ayaman) enlil-iwichan. Khapo tay mafikfikas si koniho ay entagtag mo si pag-ong ke na't kinwani ken pag-ong, "Enlomfa ta kikhad si ommona ay makad-an isnan cheey ay kawad nan posong."

Nenlomfa cha et alan koniho ya paykopayko ay manaynan ken pag-ong. Issan wad-a's koniho isnan kakhedwan nan chalan inmilleng isnan poon nan falat. Sa na't kanan, "Maseyep ak et olay ket adchawi nan nanaynanak ken pag-ong tay ad-i met makatagtag isnan tagtakhek." Isonga naseyep.

Ngem si pag-ong olay iyak-akitna ay nanalan ngem egay omil-illeng et inan-anosana kayet ay cha manalan. Linaosana si koniho ay maseseyep sa na't inyakiakit ay cha kayet manalan engkhana'y inchanana nan omayana.

Finmangon si koniho isnan misoyaw sa na't kanan, "Alak et ya paykopayko kasin et maid tato ya at omchan ak. Away chaan si pag-ong issa ay cha omon-onod. Ala na't ya paykopayko ya ket ay nataataa tay wad-ay pet si pag-ong ischi ay maman-ed ken siya. Naafak si koniho tay olay mo makatagtag ngem sachot tay naseyep pay ya! Isonga nataynan. Si pag-ong et olay mo ad-i makatagtag ngem naanos ya nagkakheth isonga khinnissanana si koniho.

Cha Koniho ken Pag-ong

1. Sino nan chowa ay sin-aloyos isnan nay ay og-okhod?
2. En man kanan koniho en enlomfa cha ay?
3. Ento nan inmillengan koniho isnan chalan?
4. Sino nan nangafak isnan nenlomfaancha?
5. En man nangafak si pag-ong olay mo nafontog siya ay?

Oongong-a ay Nenfalin si Tilin

Id sangasangad-om wad-ay nan nenkangoso ay sin-anag-i. Kaseseg-ang cha tay kecheng si inacha is men-an-anap is ikatakhocha. Inomchan nan pinag-ani et inmey ay en nen-ani si inacha. Wad-ay nan inanina ay maata sana na't sangngakhen ya fayowen is choom, sa na't tangfan is kalosong. Ya ket naowat nan an-akna ya kananchan ta alaena ta choomencha, ngem kinwanina en awni. Nangang-angsan ay kinwanicha en naowat cha ngem khechangna'y egay na inag-agtan chaicha.

Osto pay ay en nanakcho si inacha inkhisn cha't ay nangaan sinan naitangeb isnan losong, sa cha't omey am-in is kalosong et chinoochoomcha nan choom ya ke cha't aped nenfalin am-in si tilin.

Issan inomchanan inacha inanaanapna chaicha ngem maid cha. Ke na't ay chengngen nan kalin nan tilin: ngik, ngik, ngik, ngik. Ke na't ay tekwapan nan losong is katap-an, ket ay katilitilin pen nan wad-ay. Nenfalin pet san sin-ag-i is katilitilin. Ya ket kanan san inacha, "Da ayyew et nan choom ay kanak en sa mi ted-en sinan anakko. Komaan kayo. Apedyo chinongaw nan kanenmi!" Ya ket nenkali nan katilitilin, sa cha't kinwanin, "Ya chakami pay nan an-akmo? Selaeg mo et achi ay ad-i omagtan olay mo naowaowat kami."

Sa et en-akcha si inacha ay mangwanin, "Kanak en awni ta mag-akhew ya ke yo et angnen na?" Chachama nan akhana isnan an-akna.

Ongang-a ay nenfalin si Tilin

1. En man kaseseg-ang nan sin-ag-i ay nangoso ay?
2. Ento nan inayan inacha issan timpon si ani?
3. Ngag nan inalana?
4. Ento nan nangicholinana isnan choom?
5. Ngag nan inikkan nan ongang-a issan kinaananan inacha?
6. Ngag nan inmat ken chaicha.

Katataa ay Ay-ayam

Id sangasangad-om wad-ay nan magmagkit ay nenngachan si Sinya. Es-esang siya ay anak, ya ket matey si inana. Ya ket kasin makiasawa si amana, ngem nan inasawana et wad-ay akhes nan anakna ay lalaki. San inasawan aman Sinya ya nan anakna et aamisancha siya. Am-amed mo mamoknag si amana.

Issan namingsan inmey nenlafa si Sinya isnan wanga, ya ket wad-ay nan ongang-a ay lalaki ay cha enpalsiit isnan ay-ayam. Et wad-ay sidi akhes san annochina ay lalaki, ya ket nawanad-ay nan khawighkawis ay ay-ayam. Issan osto ay palsiitan san lalaki ya ket tinopapan Sinya san liman san lalaki ay annochina. Sinmonget san lalaki sa na't sodtosodtownen ya pak-opak-owen engkhana'y matokang si Sinya. San cheeycha ay ongang-a ay ib-an san annochina et linmayaw cha tay omegyat cha. Issan natokangan Sinya ya ket linmayaw san annochina.

Inmey et san ay-ayam ya yinabyayabyafana si Sinya sa na't inpagkhawis nan nasokhatan ken siya. Ya ket fomangon si Sinya et nataa tay ay-ayam yangkhay nan wad-ay isnan sag-ena. Nenkali nan ay-ayam ya kananana, "Sak-en san palsiitan koma san annochim, ngem khawis tay kem et inpawa nan limana et eg-ay ak natey. Khapo isnan fachangmo ken sak-en igwak nan singsing ay naay, et mo wad-ay masapolmo sam et ifokhaw nan ngachanko ay katataa ay ay-ayam, et kad-in wad-ay ak ay mamachang ken sik-a. Kinwanin san ay-ayam chi sa et tomayaw.

Nenlafa si Sinya sa et somaa. Issan inomchanana is afongcha laychen inana ay alaen nan singsing ngem makionong si Sinya. Ya ket sinaplit inana siya sa na't semken san infaag san ay-ayam. Sa na't infokhaw nan katataa ay ay-ayam, ya ket nawanad-ay nan lalaki ay kag anak sidi et inayakhana si Sinya et nenlokhan cha isnan kag aloplano. Nataataa si inana issan naangnen.

Issan inmadchawiyancha kanan san lalaki en siya san ay-ayam ay finachangana. Wad-ay nan kamabfalina ay ay-ayam. Laychena ay en-asawa cha isonga nenfalin si lalaki. Nen-asawa cha et nakhanakanak cha, ya natakhokakho cha.

1. Ngag nan ngachan nan napintas ay fafai?
2. Kaat nan anak nan asawan nan aman nan fafai?
3. Ngag nan inik-ikkan nan lalaki ken siya?
4. Ngag nan inikkan Sinya ta ad-i mapalsiitan nan ay-ayam?
5. Ngag nan inchowen nan ay-ayam ken Sinya?
6. Ngag kay akhes nan inikkan nan ay-ayam ay namachang ken Sinya.
7. Inmey si Sinya ay ... (menlafa/manakcho).
8. Wad-ay nan lalaki ay menpalsiit is ... (ay-ayam/kaag).
9. Nan kib-an nan annochin Sinya et ... (binadangan/linmayaw) cha.